

STOLA-Dessel overhandigt zijn rapport aan de gemeenteraad

Brussel, 5 november 2004

Voor de eerste keer in België, legt een lokale gemeenschap haar gemeentelijke overheid een voorstel van geïntegreerd ontwerp voor de berging van laagactief en kortlevend afval voor

Zowat zeven jaar geleden, begon NIRAS — de Nationale instelling voor radioactief afval en verrijkte splijtstoffen — met een grondige herziening van haar programma voor het onderzoek en de ontwikkeling van een oplossing voor het langetermijnbeheer van laag- en middelactief en kortlevend afval, gemakkelijks halve laagactief en kortlevend afval genoemd. Steunend op de verworven ervaring en rekening houdend met de beslissing van de ministerraad van 16 januari 1998, deed ze immers afstand van de methodologie die ze tot dan toe had gevolgd — een al bij al zeer klassieke ingenieursbenadering — om ze te vervangen door een participatiebenadering. Deze benadering voorzag een belangrijke plaats voor de bekommernissen en wensen van de inwoners van de gemeenten die, zo hoopte zij, gunstig zouden antwoorden op haar voorstel om samen met de instelling, in het kader van een partnerschap, op dit dossier te werken.

Op 5 november 2004 bereikt dit proces een eerste belangrijke mijlpaal: voor de eerste keer in België, dient een lokale gemeenschap — het partnerschap STOLA-Dessel, dat net vijf jaar geleden werd opgericht — bij haar gemeentelijke overheid een voorstel van geïntegreerd ontwerp in voor de berging van het laagactief en kortlevend afval op het grondgebied van de gemeente Dessel. De gemeenteraad van Dessel zal zich dus in de komende maanden zeer concreet moeten uitspreken over het voorstel van STOLA-Dessel. Indien de beslissing gunstig is, zal hij het rapport en de voorwaarden die het bevat officieel aan NIRAS overhandigen, die ze vervolgens aan de federale regering zal bezorgen. Het proces zal dan moeten worden vervolgd met besprekingen, onder alle betrokken actoren, van de voorwaarden die door de gemeente Dessel worden gesteld en de manier waarop deze kunnen worden vervuld. Deze besprekingen zullen in het bijzonder betrekking hebben op het probleem van het financieringsmechanisme dat moet worden uitgewerkt voor de aspecten die nog niet gedekt zijn. Als alles naar wens verloopt, zou de federale regering in de lente van volgend jaar vergelijkbare dossiers van andere gemeenten kunnen ontvangen.

Op 16 januari 1998 besliste de ministerraad, overeenkomstig de internationale consensus inzake intergenerationele billijkheid en de aanbevelingen van NIRAS, te opteren voor een definitieve oplossing of een oplossing die definitief kan worden voor het langetermijnbeheer van het laagactief en kortlevend afval. Tegelijkertijd werden een aantal nieuwe opdrachten aan NIRAS toevertrouwd, maar werd het kader van haar onderzoek ingeperkt.

In de praktijk diende NIRAS zich voortaan te concentreren op de ontwikkeling van twee types van oplossing voor het langetermijnbeheer van het laagactief en kortlevend afval: oppervlakteberging en diepe berging. Daarbij diende ze erop toe te zien dat deze oplossingen aan een aantal eisen voldoen: naast het feit dat ze uiteraard veilig, milieuvriendelijk en uitvoerbaar dienden te zijn, moesten ze tevens geleidelijk, flexibel, omkeerbaar en controleerbaar zijn. NIRAS diende haar onderzoek bovendien te beperken tot de bestaande nucleaire zones en tot de sites waar de plaatselijke overheden belangstelling voor het project toonden; daarnaast diende ze methodes te ontwikkelen om een project van deze aard te integreren op lokaal vlak. Op termijn diende ze de regering de nodige elementen aan te reiken om haar in staat te stellen een technische en economische keuze te maken tussen oppervlakteberging en diepe berging, in vergelijkbare veiligheidsomstandigheden en met eerbied voor het leefmilieu.

Vanaf 1998 heeft NIRAS haar programma aangepast om rekening te houden met de nieuwe eisen. Op maatschappelijk vlak heeft ze de plaatselijke gemeenschappen die dit wensten, voorgesteld daadwerkelijk mee te werken aan het onderzoek naar een oplossing voor het langetermijnbeheer van dit afval, in het kader van lokale overlegstructuren, maar zonder dat deze daarbij een verbintenis moesten aangaan. Deze oplossing diende veilig te zijn, en geïntegreerd in een project dat een toegevoegde waarde biedt voor de betrokken gemeenten en/of regio's. NIRAS heeft de gemeenten waar de vier bestaande nucleaire zones gevestigd zijn uiteraard de vrije keuze gelaten om al dan niet mee te werken aan het onderzoek naar een dergelijke oplossing. Op technisch vlak heeft NIRAS afstand gedaan van haar siteselectiemethodologie ten voordele van een globale optimaliseringsaanpak waarbij de performanties van het systeem "site + bergingsinstallatie" als een geheel worden beschouwd.

De baanbrekende methodologie van de lokale partnerschappen heeft concreet geleid tot de oprichting van drie partnerschappen tussen NIRAS en de gemeenten die op hun grondgebied een nucleaire zone herbergen: STOLA-Dessel in Dessel (*Studie- en Overleggroep Laagactief Afval*, op 30 september 1999), MONA in Mol en PaLOFF in Fleurus-Farciennes. Deze drie partnerschappen, die kleine verenigingen zonder winstoogmerk zijn, zijn klaar met de ontwikkeling van verschillende geïntegreerde ontwerpen van berging (STOLA-Dessel) of leggen er de laatste hand aan (MONA en PaLOFF). Elk van deze geïntegreerde projecten vormt een ondeelbaar geheel, bestaande uit een site, een technische oplossing die aangepast is aan de plaatselijke context, en een maatschappelijk luik dat met name de voorwaarden in verband met het behoud van de participatiebenadering en sociaal-economische begeleidingsmaatregelen bevat.

Een eerste partnerschap, STOLA-Dessel, overhandigt zijn rapport aan de gemeenteraad

Op 5 november 2004 bereikt het dossier van het langetermijnbeheer van het laagactief en kortlevend afval een belangrijke mijlpaal: voor de eerste keer stelt een partnerschap, dat representatief is voor een lokale gemeenschap, een duurzame oplossing voor het probleem van het langetermijnbeheer van het laagactief en kortlevend afval voor, mits het vervullen van bepaalde voorwaarden. STOLA-Dessel dient immers bij de gemeenteraad van de gemeente Dessel een voorstel van geïntegreerd ontwerp voor de berging van dit afval op het grondgebied van Dessel in. Dit voorstel omvat twee technische varianten: een ontwerp van

oppervlakteberging en een ontwerp van diepe berging. De gemeenteraad van Dessel zal zich in de komende maanden moeten uitspreken over het voorstel van geïntegreerde berging van STOLA-Dessel. Als de beslissing gunstig is, zal hij het dossier officieel aan NIRAS overhandigen, die het vervolgens aan de federale regering zal bezorgen. Het volledige dossier zal uit de volgende drie luiken bestaan:

- het *rapport van het partnerschap*, te weten een volledige beschrijving van zijn voorstel van geïntegreerd ontwerp, inclusief diverse voorwaarden, en het *advies opgesteld ter attentie van de gemeenteraad van Dessel*. De gestelde voorwaarden kunnen bijvoorbeeld rechtstreeks verbonden zijn aan het technisch luik van het geïntegreerd ontwerp (zoals voorwaarden in verband met de controle van het bergingssysteem of het afval, of met de opvolging van de toestand van het leefmilieu en de gezondheid) of te maken hebben met de ontwikkeling van zijn maatschappelijk luik (zoals de oprichting van een fonds bestemd om generaties lang projecten te financieren die voordeel kunnen brengen aan de lokale gemeenschap in haar geheel).
- het advies van de *gemeenteraad van Dessel*, met zijn voorwaarden voor het geïntegreerde ontwerp;
- het *rapport van NIRAS* dat bevestigt dat de twee technische ontwerpen die de gemeente Dessel aan de regering voorlegt, in de huidige stand van de kennis en rekening houdend met het wettelijk kader, in principe kunnen beantwoorden aan de eisen die eraan verbonden zijn; met andere woorden, dat ze het vereiste veiligheidsniveau kunnen bieden, dat ze milieuvriendelijk zijn, dat ze uitvoerbaar zijn en dat ze voldoen aan de eisen gesteld door de ministerraad in zijn beslissing van 16 januari 1998.

De gemeente Dessel zou dus de eerste Belgische gemeente kunnen zijn die zich - onder bepaalde voorwaarden - officieel kandidaat stelt om een bergingsinstallatie voor het laagactief en kortlevend afval te ontvangen, waarbij ze tegelijkertijd een duurzame oplossing biedt voor een collectief probleem, die zowel op technisch als op maatschappelijk vlak aanvaardbaar is. Als alles naar wens verloopt, zullen de dossiers van de andere partnerschappen een soortgelijk parcours afleggen. (De regering zal tevens geïnformeerd worden over de werkzaamheden van de partnerschappen indien de betrokken gemeenten zouden beslissen zich niet kandidaat te stellen.)

Als Dessel haar voorwaardelijke kandidatuur stelt, zal het proces verder gaan met het zoeken naar een akkoord over de gestelde voorwaarden

Als de gemeente Dessel zich officieel kandidaat stelt voor de vestiging van een bergingsinstallatie voor het laagactief en kortlevend afval op haar grondgebied, zal een akkoord moeten worden gezocht onder alle betrokken actoren over de voorwaarden die deze kandidatuur vergezellen. *Daarbij zal het van fundamenteel belang zijn de continuïteit in de participatiebenadering te bewaren*, alsook de plaatselijke dynamiek die sinds verscheidene jaren is gecreëerd door de vrijwillige inzet van de tientallen leden van STOLA-Dessel. De gemeente Dessel en NIRAS zijn er beiden van overtuigd en hebben dan ook de besprekingen hierover aangevat.

De besprekingen die tot doel hebben een akkoord te vinden dat aanvaardbaar is voor alle betrokken partijen (de gemeente Dessel, maar ook de afvalproducenten en de regering), zullen tevens de problematiek van het financieringsmechanisme voor het gehele geïntegreerde ontwerp moeten omvatten, met inbegrip dus van het maatschappelijk luik.

Pas als alle betrokken partijen formeel akkoord gaan met de voorwaarden van de kandidatuur van de gemeente Dessel, wordt de tot dan toe voorwaardelijke kandidatuur een definitieve kandidatuur. De eventuele voorwaardelijke kandidaturen van andere gemeenten zullen op dezelfde wijze worden behandeld.

Wat daarna?

De evolutie van de dossiers van de verschillende partnerschappen is onmogelijk te voorspellen: hoeveel geïntegreerde ontwerpen zullen worden voorgelegd aan de gemeenteraden? hoeveel gemeenten zullen uiteindelijk voorwaardelijk kandidaat zijn? zal een akkoord worden bereikt over alle voorwaarden met betrekking tot de voorgelegde dossiers, zodat de voorwaardelijke kandidaturen definitieve kandidaturen kunnen worden?... Niets is zeker. NIRAS meent daarentegen dat het mogelijk moet zijn, mits het huidige participatieproces in stand te houden en de besprekingen uit te breiden tot alle betrokken actoren, een voldoende duidelijke situatie te bereiken voor eind 2006, dit wil zeggen een situatie waarin de regering ofwel één enkele definitieve kandidatuur zal goedkeuren, ofwel met kennis van zaken zal kiezen uit verschillende definitieve kandidaturen. Deze beslissing zal de overgang naar een nieuwe fase aangeven: de fase waarin de vergunningsaanvraagdossiers die nodig zijn om de bouw van de bergingsinstallatie te starten, concreet zullen worden voorbereid.

Voor bijkomende inlichtingen kunt u contact opnemen met Evelyn Hooft, perswoordvoester van NIRAS, op het nummer 02 212 10 37 of 0475 60 25 04, of per fax op het nummer 02 212 10 40, of nog per e-mail op het adres e.hooft@nirond.be. Meer informatie kunt u eveneens vinden op de website van NIRAS : www.nirond.be

Bijlage: Overzicht van de studies verricht tot aan de beslissing van 16 januari 1998

De activiteiten van NIRAS inzake het langetermijnbeheer van geconditioneerd laagactief en kortlevend afval gingen van start kort na de oprichting van de instelling. De voortzetting van de zeeberging van dit afval, die sinds 1970 werd uitgevoerd onder controle van de OESO/NEA maar al sedert 1960 werd toegepast door België, was in het begin van de jaren tachtig immers zeer onzeker geworden. In 1984 trad België vrijwillig toe tot het internationaal moratorium dat in 1983 werd ingesteld door de landen die de Conventie van Londen over de preventie van zeeverontreiniging hadden ondertekend. (Dit moratorium werd in 1993 trouwens omgezet in een definitief verbod, waarmee de regering instemde in 1994.) Door deze toetreding zag NIRAS zich verplicht studies te starten om een veilige en technisch uitvoerbare vervangingsoplossing te vinden voor de berging van dit type van afval op nationaal grondgebied. De studies, die nog steeds aan de gang zijn, hebben diverse ontwikkelingen gekend en zijn beschreven in opeenvolgende syntheserapporten.

Van 1985 tot 1987 maakte NIRAS een eerste bibliografische selectie van de zones die mogelijk geschikt waren voor de vestiging van een oppervlaktebergingsinstallatie voor het laagactief en kortlevend afval, op basis van criteria vastgesteld door internationale organisaties, zoals het IAEA en de OESO/NEA, of buitenlandse nationale instellingen, zoals de *Nuclear Regulatory Commission* in de Verenigde Staten. Deze eerste selectie leidde tot de identificatie van vijf zones die gunstige geologische kenmerken vertoonden.

In het midden van de jaren tachtig nam NIRAS twee alternatieven in overweging voor de oppervlakteberging van het laagactief en kortlevend afval: het gebruik van oude steenkoolmijnen of steengroeven en de diepe berging in een kleihoudende formatie. Het rapport NIROND 90-01, dat in 1990 gepubliceerd werd en de titel *De berging van laagactief afval: balans en vooruitzichten* meekreeg, kwam echter tot het besluit dat van de drie voorgestelde opties, die van de oppervlakteberging het meest veelbelovend was, zowel qua technische uitvoerbaarheid als qua veiligheid en kostprijs. De optie mijnen of steengroeven, die in werkelijkheid slechts een variant was op de diepe berging, werd opgegeven omdat het onmogelijk was het risico van besmetting van de watervoerende lagen op overtuigende wijze te schatten. Tevens herinnerde het rapport eraan dat de studies die het SCK•CEN in Mol had verricht op de Boomse Klei de noodzaak hadden getoond van aanvullend onderzoek naar de verenigbaarheid van geconditioneerd radioactief afval met het diepgelegen bergingsmidden. NIRAS besloot daarom, in akkoord met haar voogdijminister, haar inspanningen te concentreren op de studie van de oppervlakteberging.

NIRAS begon toen, nog steeds op bibliografische basis, met het uitbreiden van haar eerste studie om nog meer zones te identificeren waar mogelijk een bergingsinstallatie kon worden gevestigd. Van 1990 tot 1993 identificeerde ze op het gehele nationale grondgebied de zones die mogelijk in aanmerking kwamen voor de vestiging, aan de oppervlakte, van een bergingsinstallatie voor het laagactief en kortlevend afval. Ze ging te werk in twee fasen, waarbij ze een strikte selectie van de bestudeerde zones vermeed. In een eerste fase selecteerde ze de zones waarvan de ondergrond samengesteld is uit zandformaties op kleihoudende formaties. De lithologische structuur “doorlatende laag op ondoorlatende laag” had inderdaad de eventuele radionucleïdestromen kunnen kanaliseren die uit de bergingsinstallatie zouden ontsnappen. In een tweede fase werd de identificatie van de gunstige zones uitgebreid tot de zones op een schieferige onderlaag met een doorlatendheidscontrast, dit wil zeggen een laag samengesteld uit relatief

doorlatende verweerde schiefers aan de oppervlakte op minder doorlatende onverweerde schiefers in de ondergrond.

De bibliografische studie van NIRAS leidde in 1994 tot de publicatie van het rapport NIROND 94-04, getiteld *De oppervlakteberging, op Belgisch grondgebied, van laagactief en kortlevend radioactief afval: synthese en aanbevelingen*. Dit rapport bevatte een lijst van 98 mogelijk gunstige zones voor de eventuele vestiging van een oppervlaktebergingsinstallatie voor dit type afval. De raadgevende wetenschappelijke commissie, bestaande uit deskundigen van verschillende disciplines, die door de raad van bestuur van NIRAS was opgericht om het rapport te bestuderen, verleende een globaal positief advies. Ze was inderdaad van oordeel dat het concept van de oppervlakteberging, in de huidige stand van de studies, als technisch uitvoerbaar kon worden beschouwd op Belgisch grondgebied, voor een aanzienlijke fractie van het laagactieve kortlevende afval. De commissie beval tevens aan het onderzoeksterrein uit te breiden tot de aspecten behorend tot de economische en menswetenschappen. Het rapport van 1994 ging verre van onopgemerkt voorbij en werd unaniem verworpen door de betrokken gemeenten: NIRAS zou voortaan rekening moeten houden met de maatschappelijke aspecten verbonden aan de vestiging van een bergingsinstallatie.

Overeenkomstig de aanbevelingen geformuleerd op basis van het rapport NIROND 94-04, was NIRAS ondertussen begonnen met de ontwikkeling van een gepaste methodologie om, op basis van objectieve criteria, mogelijke sites te selecteren uit de 98 geïdentificeerde mogelijk gunstige zones, om op één ervan een relatief eenvoudige generieke bergingsinstallatie te vestigen. Naast de verwachte geologische, hydrogeologische en radiologische aspecten, hield deze methodologie ook rekening met sociaal-economische en ecologische aspecten. Deze werkzaamheden kenden echter geen concreet verlengstuk als gevolg van de wending die de sociaal-politieke context ondertussen had genomen.

Om de storm te bedaren die ontstaan was door de publicatie van het rapport NIROND 94-04 en uit de impasse te geraken, vroeg de regering NIRAS in juni 1995 een studie te verrichten over de mogelijke alternatieven voor de oppervlakteberging van het laagactief en kortlevend afval. Dit onderzoek moest haar in staat stellen een definitieve keuze te maken inzake het langetermijnbeheer van dit afvaltype, rekening houdend met de veiligheid en de kosten van de diverse alternatieven. Gelijktijdig met de studie van de oppervlakteberging startte NIRAS met de studie van de uitvoerbaarheid van, enerzijds, een verlengde opslag van dit afval in de daartoe ontworpen gebouwen en, anderzijds, een berging in diepe geologische lagen, zoals voor het afval van de categorieën B en C. Voortaan werden drie oplossingen overwogen die mogelijk beantwoordden aan de technische eisen inzake het langetermijnbeheer van het laagactief en kortlevend afval: een niet-definitieve oplossing (langdurige opslag) en twee definitieve oplossingen of oplossingen die definitief konden worden (oppervlakteberging en diepe berging).

Eind 1996 werd NIRAS door haar voogdijminister belast met een nieuwe bibliografische studie, ditmaal met betrekking tot de 25 militaire sites op nationaal grondgebied die aan hun vroegere bestemming zouden worden onttrokken. Ze moest daarbij nagaan in welke mate één of meer van deze sites kon worden gebruikt in het kader van haar activiteiten, meer bepaald voor de oppervlakteberging van het laagactief en kortlevend afval. Deze studie leidde tijdens de zomer van 1997 tot de identificatie van 16 mogelijk gunstige militaire sites.

Het eindrapport van de studie over de alternatieven, getiteld *Vergelijking van de diverse opties voor het langetermijnbeheer van laagactief en kortlevend afval: aspecten veiligheid en kostenverschillen* (NIROND

97-04), werd midden 1997 aan de federale regering overhandigd. In dit rapport werd de regering aanbevolen haar keuze tussen een niet-definitieve en een definitieve oplossing te baseren op ethische overwegingen. NIRAS verdedigde daarin de idee dat de huidige generaties de taak hebben ervoor te zorgen dat de toekomstige generaties zich niet actief hoeven te bekommeren om het beheer van het radioactieve afval dat hun is nagelaten; ze raadde dus elke voorlopige oplossing af. Een dergelijke oplossing vereist immers een beheer en een controle op lange termijn alsook, zeer waarschijnlijk, de noodzaak om vroeg of laat over te schakelen naar een definitieve oplossing. De berging, die overigens internationaal aanbevolen wordt, vereist daarentegen enkel een kort toezicht van maximaal enkele honderden jaren na het sluiten van de installatie.

Op 16 januari 1998 besliste de Ministerraad, op basis van het rapport NIROND 97-04 over de alternatieven, te opteren voor een definitieve oplossing of een oplossing die definitief kon worden voor het langetermijnbeheer van het laagactief en kortlevend afval. NIRAS kreeg een aantal nieuwe opdrachten toevertrouwd, waarbij het kader van haar onderzoek werd beperkt.

Naar aanleiding van de voorbereidende studie over de militaire sites en slechts enkele dagen na de beslissing van de Ministerraad, stelde de gemeente Beauraing zich kandidaat voor een uitvoerbaarheidsstudie op de oude militaire basis van Baronville, één van de 16 militaire sites die tot dan toe in aanmerking was genomen door NIRAS. Terwijl de verkenningscampagne had aangetoond dat de site van Baronville in aanmerking kon komen voor de ontwikkeling van een voorontwerp van berging voor het laagactief en kortlevend afval, bleek uit de volksraadpleging die op 28 juni 1998 werd georganiseerd door de gemeentelijke overheid van Beauraing dat ongeveer 95% van de inwoners gekant was tegen het vooruitzicht van een dergelijk project op het grondgebied van hun gemeente, zodat de gemeente haar kandidatuur introk. Deze ervaring bevestigde het steeds sterker wordend gevoel van NIRAS dat als zij een kans van slagen wenste te behouden in het dossier van het langetermijnbeheer van het laagactief en kortlevend afval, zij voortaan rekening diende te houden met het maatschappelijk aspect en een methodologie diende te ontwikkelen die aangepast was aan deze vereiste.